

بررسی تاریخیچه، نظریه ها و دیدگاه های مرتبط با ساماندهی، بهسازی و نوسازی بافت فرسود شهری

نگار فقیرشاکر^۱، بهنام زمانی خلج آبادی^۲

^۱ کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری (negarfh723@yahoo.com)

^۲ کارشناسی رشته مهندسی شهرسازی (zamani.behnam89@yahoo.com)

چکیده

امروزه چرخه تغییرات شرایط کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی شهرها در طول زمان بافت های شهری را با نزول سطح کیفی سکونت مواجه کرده و به طور معمول در معرض فرسودگی قرار می دهد. نزول سطح کیفی سکونت و فرسودگی بافتهای شهری یکی از معضلات جدی است که بسیاری از شهرهای ایران به ویژه کلانشهرها- با آن روبرو هستند. این مهم را می توان یک مسئله جهانی برای اکثر شهرهای دنیا دانست. مکانیسم های کشورهای مختلف دنیا در مواجه با نزول سطح کیفی سکونت و فرسودگی بافت های شهری، سبب می شود شدت و گستردگی معضل مذکور در شهرها، نمود متفاوت داشته باشد. در ایران - به ویژه کلانشهرها - گستردگی "محلات با کیفیت سکونت پایین و بافت های فرسوده شهری" به همراه ناکارآمدی مکانیسم های مواجه با آن، همواره این معضل را به عنوان یک مسئله اساسی برای برنامه ریزان و مدیران شهری در چند دهه اخیر مطرح کرده است، ادامه روند موجود نیز در بستر زمان ابعاد معضلات این بافت ها را گسترده خواهد کرد.

واژه های کلیدی

بافت فرسوده، بهسازی، نوسازی، ساماندهی، بافت تاریخی

مقدمه

مسأله بافت های رو به زوال و فرسوده و معضلات و مشکلات آن، یکی از مهمترین مسائل و مباحث کنونی است که فرا روی جامعه تخصصی و حرفه مندان شهرسازی کشور قرار گرفته است. این در حالیست که به لحاظ مفاهیم و مصادیق، خصایص و ویژگی ها، رویکردهای مواجهه و مداخله با ابهامات جدی روبرویم. به عنوان مثال ابهام در نام یا ویژگی های چنین پهنه هایی از شهر، تضادها و تعارضات جدی در این زمینه بوجود آورده است. در تمییز و تشخیص ویژگی های چنین پهنه هایی نیز به رغم تصویب مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری مبنی بر شناسایی و مداخله در بافت های فرسوده و همچنین راهنمای ضمیمه آن، غلبه معیارهای صرف کالبدی کامل مشهود است. بدیهی است در چنین شرایطی چگونگی مداخله در این بافت ها نیز در هاله ای از ابهام قرار می گیرد.

بافت فرسوده یک مسأله عمومی است که عوامل محیطی و انسانی گوناگونی در پدیداری آن نقش داشته اند و بازتاب ها و آثار متفاوتی نیز بر محیط های فضایی، طبیعی و انسانی بر جای گذاشته است. لذا

موقعیت کنونی بافت در مجموعه شهری، عوامل پدیداری، مسایل، ظرفیت ها و شرایط خاص پهنه های بافت فرسوده موجب شکل گیری گونه های متفاوت بافت های فرسوده شهری گردیده اند. از سویی برخورد با هر گونه از بافت فرسوده شیوه ای خاص می طلبد که متناسب با ویژگی های خاص پهنه مورد نظر باشد و به عبارتی مجموعه اقدامات و الگوهای مداخله به گونه ای صورت گیرد که حداکثر انطباق را با شرایط خاص هر منطقه مورد مطالعه داشته باشد؛ تا نه تنها موجب اصلاح وضعیت موجود از نظر کالبدی و فعالیتی شود که حتی موجب بهبود و ارتقاء کیفیت زیست انسان و محیط و ایجاد ارزش افزوده اجتماعی و اقتصادی در سطح شهر شود. هدف این مقاله بررسی تاریخیچه، نظریه ها و دیدگاههای مرتبط با بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری است تا بتوان شناخت کاملی از بافت های فرسوده از زمان به وجود آمدن و بهسازی و نوسازی آنها داشته باشیم

بدنه اصلی مقالات

تاریخیچه مطالعات و طرح ها در حوزه ساماندهی محلات فرسوده شهری

در منابع موجود در مورد سابقه مطالعه در محلات قبل از قرن بیستم کمتر می توان نکات قابل توجهی یافت. شاید بتوان به ایجاد کوی مسکونی در سال ۱۸۱۲ توسط جان نش اشاره کرد. وی این محله را که به اراده نایب السلطنه وقت انگلستان طراحی کرده بود به سه هدف بنا کرد

۱- دربار انگلستان را از حداکثر مالیات برخوردار کند.

۲- به زیبایی شهر لندن بیفزاید

۳- محیطی سالم برای سکونت و آسایش اهالی به وجود آورد
هدف این بود که محله در پارکی که مری لبنان نامیده می شد به عنوان یک کوی مسکونی طراحی شود (گیدئین، ۱۳۵۰: ۷-۵۷۹). در قرن حاضر مطالعه محله به عنوان یک واحد اجتماعی ابتدا به وسیله رابرت پارک "از پیشگامان مکتب شیکاگو در سال ۱۹۲۹ آغاز می شود. این تحقیق شاید برای اولین بار در یک محدوده فیزیکی (محله) بر شناخت گروه های اجتماعی روی کیفیت زندگی گروه ها، رفتارها، بزهکاری ها تأکید می کند. بعدها در طرح اصول برنامه ریزی شهری، ارتباط اکولوژیکی در محلات مورد توجه قرار می گیرد (شکوئی، ۱۳۹۵: ۶۸).